

Kartlegging av jærtistel (CR) i Hå og Eigersund kommuner 2019

Knut Børge Strøm

September 2019

Kartlegging av jærtistel (CR) i Hå og Eigersund kommuner 2019

Ecofact rapport 709

www.ecofact.no

Referanse til rapporten:	Strøm, K.B. 2019. Kartlegging av jærtistel (CR) i Hå og Eigersund kommuner 2019. Ecofact rapport 709.
Nøkkelord:	Jærtistel, rødlisteart, kritisk truet, kartlegging, Hå, Eigersund
ISSN:	1891-5450
ISBN:	978-82-8262-707-8
Oppdragsgiver:	Fylkesmannen i Rogaland v/ Einar Heegaard
Prosjektleder hos Ecofact AS:	Knut Børge Strøm
Prosjektmedarbeidere:	
Kvalitetssikret av:	Ole Kristian Larsen
Forside:	Foto: Jærtistel ved Moivika . © Knut Børge Strøm

www.ecofact.no

INNHOOLD

1	INNLEDNING	3
2	UNDERSØKELSESONMRÅDET	3
2.1	BELIGGENHET	3
3	MATERIALE OG METODER.....	4
3.1	MATERIALE	4
3.2	METODE	4
4	RESULTATER	6
4.1	MOIVIKA – ARTSRIK VEIKANT	6
4.2	URVIKA 1	7
4.3	URVIKA 2	9
4.4	HOLMANE/KINNARVÅGGAPET	10
4.5	KINNARVÅGGAPET	12
4.6	KINNARVÅGEN 1	14
4.7	KINNARVÅGEN 2	16
4.8	KINNARVÅGEN 3	16
4.9	KINNARVÅGEN 4	17
5	FUNNLISTE	18
6	REFERANSER.....	18

1 INNLEDNING

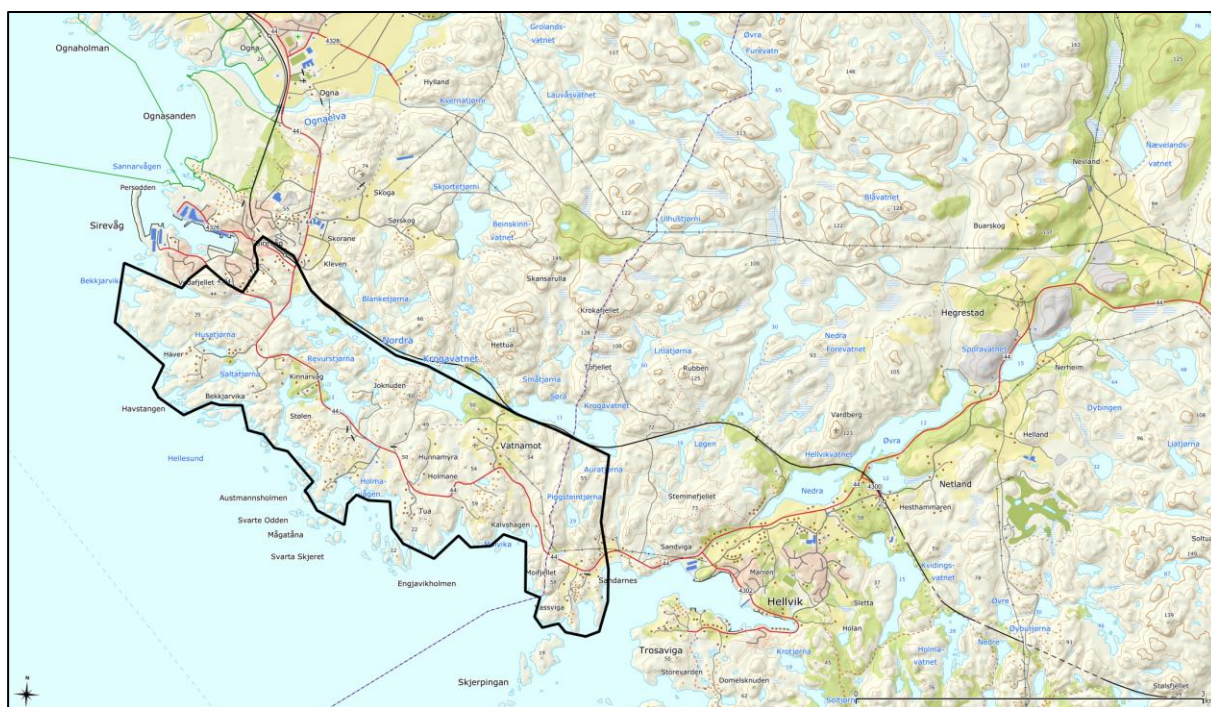
Jærtistel (*Serratula tinctoria*) er en svært sjelden korgplante som i Norge kun er kjent fra et begrenset vekstområde i Hå kommune, Rogaland. Arten er oppført som CR-kritisk truet på den nasjonale rødlisten. Bakgrunn for rødlistevurdering er at jærtistel har et lite utbredelsesområde med en pågående bestandsreduksjon og få individ. Arten vokser i tillegg i sandrik kystlynghei og semi-naturlig eng, som er sjeldne og truede naturtyper i tilbakegang.

Fylkesmannen i Rogaland ønsker å styrke kunnskapsgrunnlaget for jærtistel, og har i forbindelse med dette gitt Ecofact Sørvest oppdraget med å belyse bestandsstatus for arten. Gjeldene rapport tar for seg bestandsstatus for jærtistel i undersøkte områder i Hå og Eigersund kommuner per september 2019. Befaring ble gjennomført i blomstringstid for arten, medio august. Arbeidet er utført av Knut Børge Strøm.

2 UNDERSØKELSESOMRÅDET

2.1 Beliggenhet

Området hvor kartlegging er gjennomført ligger mellom Hellvik (Eigersund kommune) og Ognå (Hå kommune), Rogaland fylke. Undersøkellesområdet følger kystlinjen, og omfatter småkupert kystlandskap med mye berg i dagen. Spredt innslag av de verdifulle naturtypene semi-naturlig eng og kystlynghei. Kunstmarksområder som gjødslet beitemark, åker og og varierende infrastruktur utgjør større areal. Undersøkellesområdet fremgår av figur 1.

Figur 1. Svart linje utgjør undersøkelsesområdet og danner grunnlag for jærtistel kartlegging 2019.

3 MATERIALE OG METODER

3.1 Materiale

Materialet for rapporten stammer fra flere kilder. Nettstedene Artskart (<https://artskart.artsdatabanken.no>) og Naturbase (<http://kart.naturbase.no>) er sjekket for opplysninger. Det er samtidig benyttet bestandsdata fra tidligere kartlegginger av jærtistel. Feltarbeid gjennomført av forfatteren i perioden 07.08.2019 til 16.08.2019, utgjør imidlertid det viktigste datagrunnlaget for rapporten.

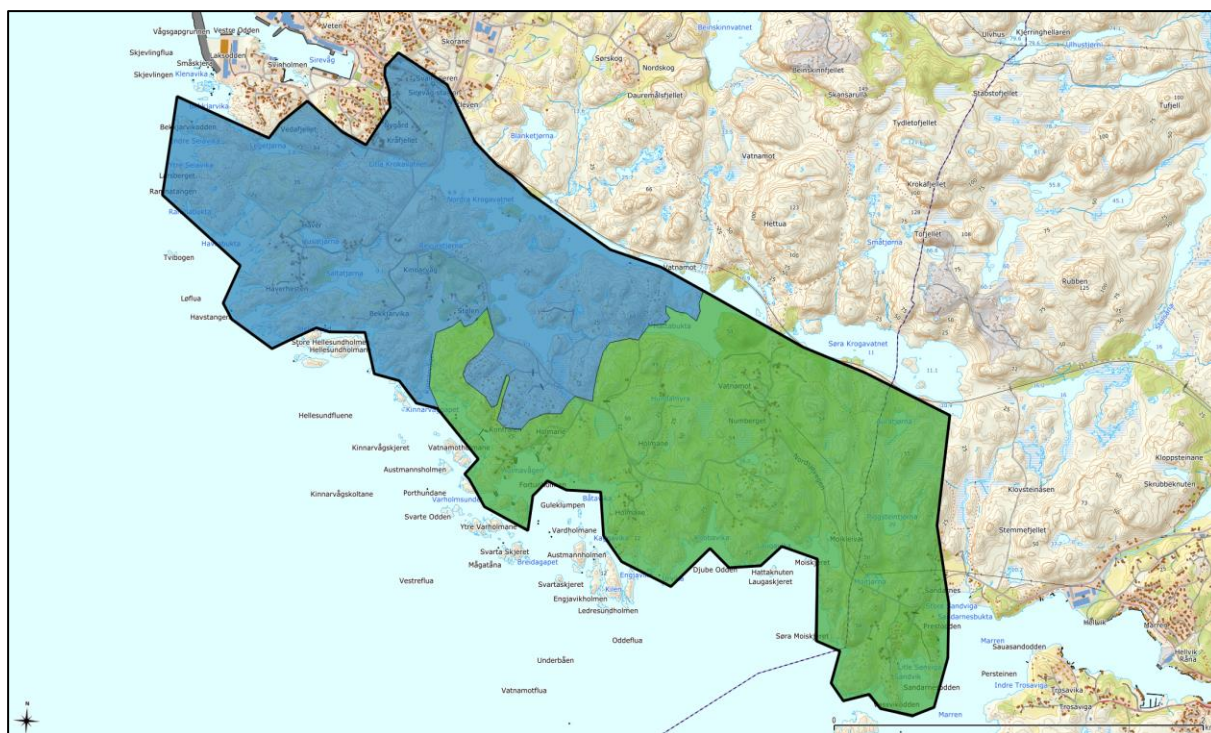
3.2 Metode

Fylkesmannen i Rogaland sine retningslinjer for kartlegging av jærtistel i 2019 er lagt til grunn i utførelse av oppdraget. Kartlegging ble gjennomført i blomstringstid for arten, og alle forekomster av jærtistel ble punktregistrert med Garmin GPS i felt. Samtlige funn ble nøye avfotografert. En enkeltforekomst er regnet som et enkeltindivid eller en bestand. Ved en avstand på mer enn 5 meter fra hvert individ, ble dette avgrenset som eget individ/bestand. I presentasjon av funn er enkeltindivid eller få individ samlet markert med punkt, mens forekomst av bestand er markert med polygon. I de områder hvor dette ikke ble sett på som spesielt tidkrevende, ble individ eller stengler av jærtistel telt opp, på tross av at det i utgangspunktet kun skulle registreres "forekomst". Dette var typisk enkeltforekomster eller vekstlokaliteter hvor plantene var enkle å få en rask oversikt over.

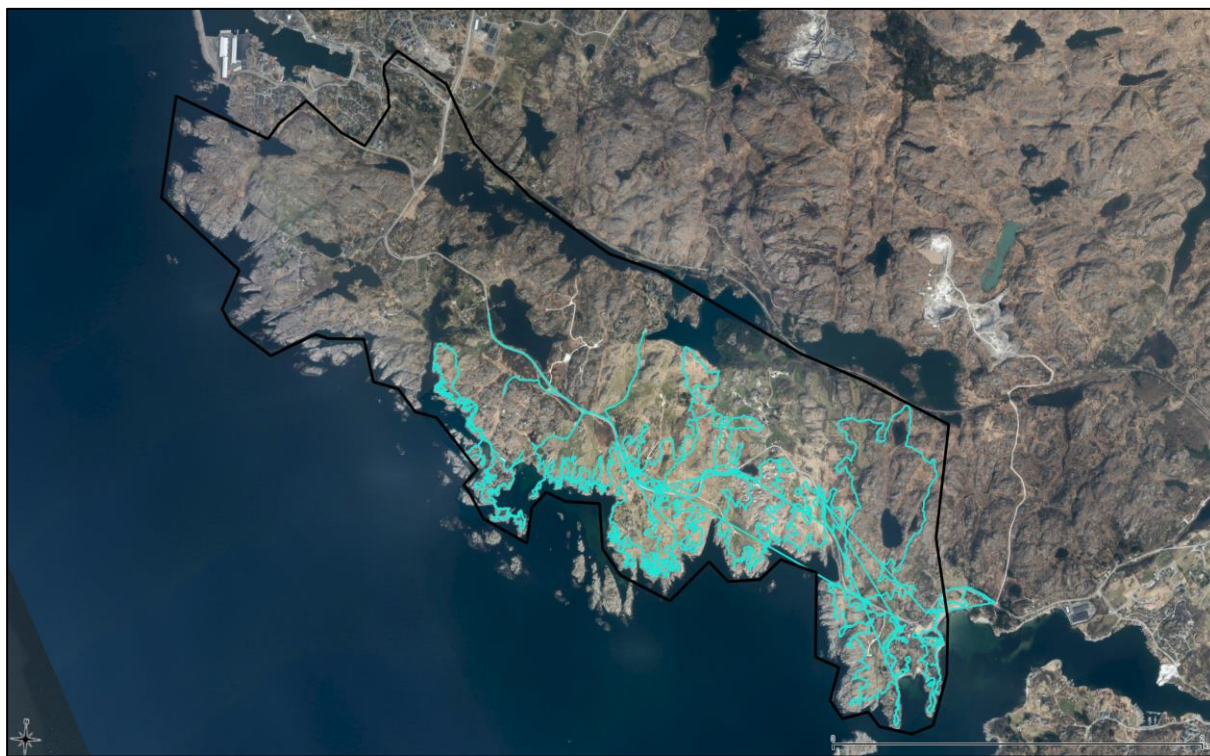
Kartlegging ble påbegynt i sørøstre del av undersøkelsesområdet, ved Sandarnes i Hellvik. Det ble så kartlagt nordvestover i retning Ogna/Sirevåg. Før oppstart i felt, og fortløpende under kartlegging ble det foretatt en potensialvurdering av hvor det ansås som mest sannsynlig å finne jærtistel. Det ble gått svært nøye til verks i det kupert sprekkelandskapet nærmest kysten. Det ble her anslått å være størst sannsynlighet å finne små bestand av jærtistel på vegetasjonsflekker mellom svaberg/nakent berg. I disse områdene kommer ikke beitedyrene like lett til, samt at vegetasjonen er mindre preget av gjødsel. Nærmest kysten vil det også være større innslag av skjellsand, noe jærtistel virker å ha preferanse for (artsdatabanken 2019). Områder som ikke ble prioritert i detaljkartlegging var vegetasjonsfritt svaberg, gjødslet beitemark og åker med hardt beitetrykk, områder dominert av infrastruktur og høyereliggende kalkfattig kystlynghei på nordøstsiden av riksvei 44. Det kan særlig fremheves at funn av jærtistel i områder som har hatt et vedvarende hardt beitetrykk over tid, ses på som lite til inget sannsynlig.

Det ble tilbakelagt om lag 6 mil på kryss og tvers av undersøkelsesområdet for tilgjengelige midler fra Fylkesmannen (se figur 3). Figur 2 viser kartlagt areal, samt gjenstående områder. Sett i sammenheng med at området er geografisk begrenset, vurderes kartlagt areal å være svært godt undersøkt. Feltbefaring gjennomført i 2019 i regi av Ecofact, kombinert med tidligere kartlegginger av Ecofact i samme område (heldekkende NiN kartlegging 2015-2016), samt øvrig kartlegging av jærtistel, danner basis for et svært godt kunnskapsgrunnlag for arten. Mørketallet i kartlagte områder anses som minimalt.

Funnene er presentert med bilder og kart for hver lokalitet. Alle funn er lagt inn i Artsobservasjoner under prosjektet "Jærtistel 2019".

Figur 2. Grønn skravur viser utkviterte og kartlagte områder per september 2019. Blå skravur viser gjenstående områder.

Figur 3. Undersøkte områder under jærstistel kartlegging 2019. Blå strek viser sporlogg hentet fra Garmin GPS.

4 RESULTATER

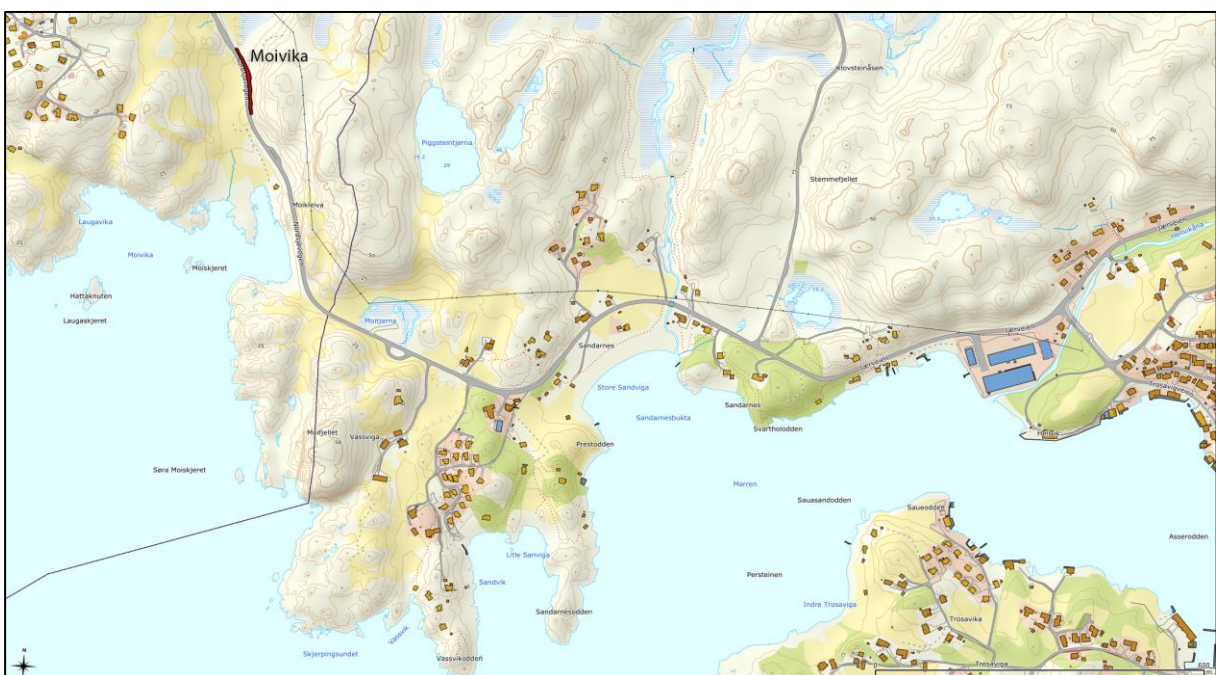
Alle funn av jærtistel er presentert i egne avsnitt for hver vekstlokalitet/forekomst av individ/bestand. Det ble under kartlegging i 2019 avdekket én ny forekomst av jærtistel i undersøkelsesområdet, samtidig som det ble gjort gjenfunn av flere eldre registreringer. Positivt for arten er en tilsynelatende liten oppgang sett opp imot tidligere års registreringer. Av kjente/inntakte vekstlokaliteter ble Moivika, Urvika og Kinnarvåg undersøkt. Ny lokalitet er nordvest for Holmane.

4.1 Moivika – artsrik veikant

Kjent og stabil lokalitet hvor jærtistel vokser i en artsrik veikant. Veikanten ligger ved Moivika, nordvest for Moikleiva. Lokaliteten utgjøres av en bratt skråning med ugjødset og til dels artsrik vegetasjon. Området er registrert som naturtype i henhold til håndbok 13, i tillegg til å være registrert som den verdifulle naturtypen Eng-aktig sterkt endret fastmark med svært høy kvalitet, i henhold til NiN 2019 (Natur i Norge).

Veikanter blir slått årlig for å opprettholde fri sikt langs vei. Hvis dette gjøres skånsomt og tilrettelagt, vil det kunne gagne floraen som vokser langs veien. Ved befaring i 2019 var veikanten ved Moivika fortsatt ikke slått. Det er et håp om at det foreligger en god dialog med utførende oppdragsgiver for kantslått, slik at slått utsettes til etter at jærtistelen har fått tid til å frøsette seg. Det ble telt grovt 83 individ av jærtistel i 2019. Dette viser en oppgang fra siste års opptelling i 2014, men samtidig identisk med antall individ i 2010 (Lundberg 2015).

Trusler mot lokaliteten vil være for hard og feil kantslått. Det ble ved befaring registrert fremmedarten lupin i nedre parti av veikanten. Arten er invasiv, og vil, hvis den får fotfeste kunne ta helt over. Det ble også registrert en viss erosjon nederst mot veien, men det er uvisst om dette er naturlig eller fra grøfterensk.

Figur 4. Moivika – artsrik veikant. Lokaliteten er avmarkert som bestand (rødt polygon).

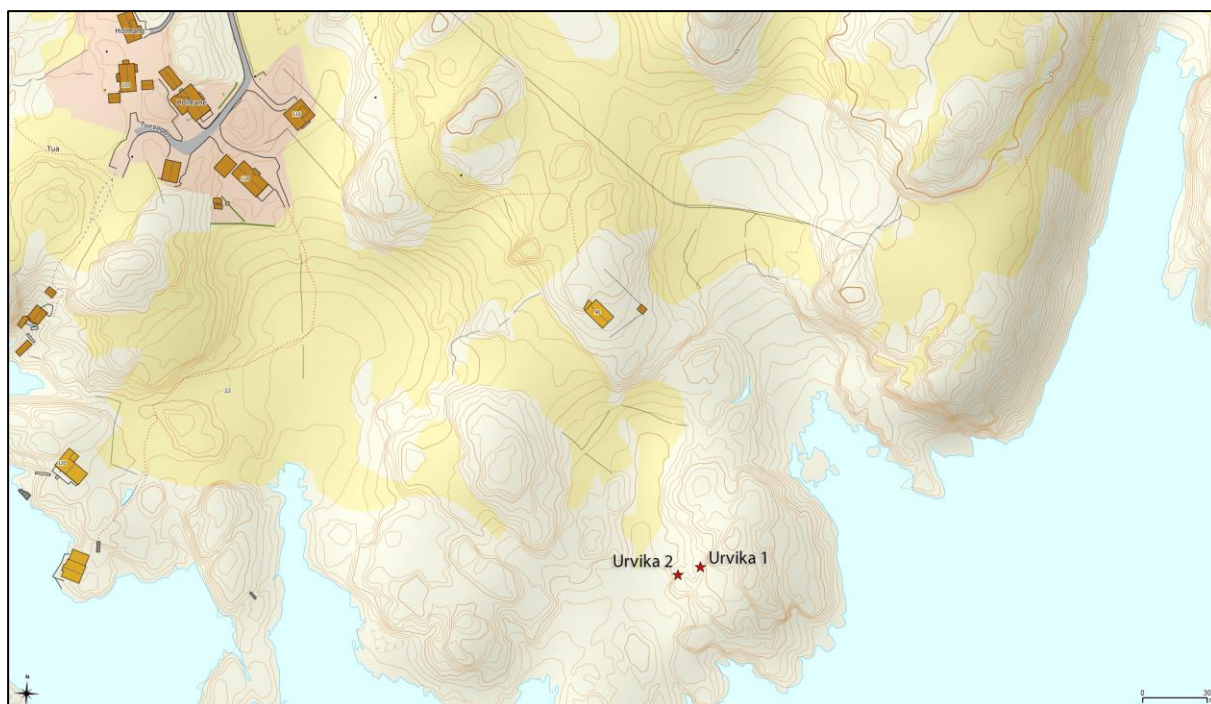
Figur 5. Jærtistel ved Moivika. Foto: Knut Børge Strøm.

4.2 Urvika 1

Urvika har hatt en stabil forekomst av jærtistel. Siste registrering av Lundberg fra 2010, viser forekomst av 235 planter (Lundberg 2015). De senere år har den likevel, tross ettersøk ikke blitt gjenfunnet. Siste sikre funn var i regi av Ecofact, under naturtypekartlegging i 2013. Årsak til manglende funn skal blant annet ligge i at jærtistelen har blitt sprøytet av personer som ikke ønsker å ha arten i området (informasjon fra hytteeier i området). I tillegg er det hardt beitetrykk fra sau.

Urvika er et typisk småkupert sprekkelandskap langs kysten, med flekker av lite gjødslet/ugjødslet naturbeitemark. I 2013 ble jærtistel funnet i små mengder blant steinblokker tett inntil en bergvegg. Denne vekstlokaliteten ble ikke gjenfunnet i 2019. Ved befaring i 2019 ble det funnet 2 stengler av jærtistel relativt høyt oppe på en fjellhille. Lokaliteten viser at jærtistelen får fotfeste der hvor beitedyrene i hovedsak ikke kommer til. Dette gjenspeiles i flere vekstlokaliteter i Hellvik-Ogna området. På tross av at tistelen ved Urvika 1 vokser relativt utilgjengelig til for beitende sau i området, var forekomsten likevel nedbeitet ved befaring i 2019.

Trusler for lokaliteten er beitende sau, sprøyting og gjødsling. Hvis det er tilfellet at lokale grunneiere sprøyter jærtistel i området, så bør det opprettes dialog med den/de aktuelle personene. Hvis sprøyting skulle vedvare, vil jærtistelen utgå fra Urvika.

Figur 6. Kartet viser lokalisering av jærtistel ved Urvika 1 og 2 (rød stjerne).

Figur 7. Vekstlokalitet for jærtistel ved Urvika. Foto: Knut Børge Strøm.

Figur 8. Jærtistelen ved Urvika 1 vokser forholdsvis høyt oppe på en berghylle. Foto: Knut Børge Strøm.

Figur 9. Plantene ved Urvika 1 var beitet ved befaring i 2019. Foto: Knut Børge Strøm.

4.3 Urvika 2

Lokaliteten er i samme området som Urvika 1, om lag 10 meter rett vest. Jærtistelen vokser også her på ugjødset vegetasjon på en fjellhylle. Ved befaring i 2019 ble det kun registrert én stengel ved denne lokaliteten. Planten var ikke beitet, men fremstår på lik linje med nabolokaliteten sårbar for dette, da den ikke vokser spesielt høyt opp. Urvika fremstår samlet sett som svært sårbare lokaliteter, da bestandene er små, og vokser i et område med både beiting og gjødsling.

Figur 10. Urvika 2. Kvit jærtistel som ikke var helt i blomst ved befarig i 2019. Foto: Knut Børge Strøm.

4.4 Holmane/Kinnarvåggapet

Det er ikke registrert funn av jærtistel ved denne lokaliteten i nyere tid, og gjeldene lokalitet anses derfor som ny i forvaltningssammenheng. Området ligger nordvest for Holmane, nedenfor hyttefeltet Kontralen, ved Kinnarvåggapet. Det ble ved befarig i 2019 funnet én stengel av jærtistel helt ytterst mot havet. Planten vokser i kystlynghei, som i vekstområdet fremstår noe rikere enn hva som er vanlig for området. Dette forklares nok med innslag av marine avsetninger i jordsmonnet. Blodtopp, føllblom, blåknapp, strandkjempe, fjærekoll, rosenrot og blåklokke vokser i tilknytning til jærtistelen.

Lokaliteten er sårbar. Planten vokser helt åpent og utsatt til. Jærtistelen vil forsvinne raskt om det innføres beite i området. Interessant bemerkning er at sommerfuglen seksdråpet blodråpesvermer fremstår som en mulig viktig pollinator for jærtistel. Denne arten ble observert å returnere til planten flere ganger.

Figur 11. Lokalitet Holmane/Kinnarvåggapet (rød stjerne).

Figur 12. Vekstlokalitet for jærtistel ved Holmane/Kinnarvåggapet. Foto: Knut Børge Strøm.

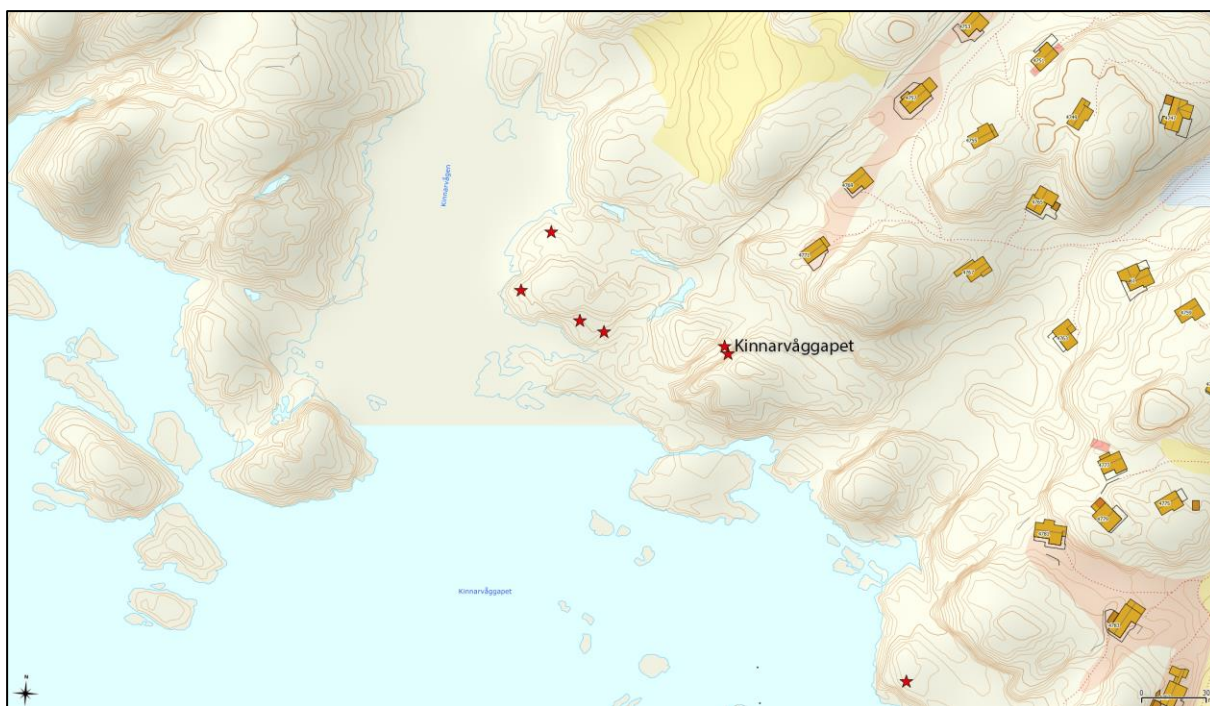

Figur 13. Forekomst av jærtistel ved gjeldene lokalitet er svært sårbar. Ved befaring i 2019 ble det kun registrert ett individ. Foto: Knut Børge Strøm.

4.5 Kinnarvåggapet

Lokaliteten er kjent, og ble sist registrert i offentlige databaser ved John Inge Johnsen i 2009 (artskart). Jærtistelen vokser her i en steinrik kløft ned mot sjøen. Ved befaring i 2019 ble det registrert gjenfunn av jærtistel. Det ble funnet 2 stengler av arten på en liten fjellhulle, og 5 stengler nede i kløften, mellom store steinblokker. Vegetasjonen kan defineres som grunnlendt, intermediær mark. Det beiter ikke sau i området. Som flere andre vekstlokaliteter langs det korte kyststrekket, fremstår også Kinnarvåggapet svært sårbart for ytre påvirkninger, da i særdeleshet beiting. Skulle et hardt beite innføres vil jærtistelen som vokser nede i kløften over tid utgå.

En droneflue (*Eristalis* sp.) ble registrert som pollinator på jærtistel, og var tilbakevennende med pollenkorn på overkroppen.

Figur 14. Lokalitet Kinnarvåggapet. Jærtistel vokser her i en kløft ned mot havet. Kartet viser også nærliggende vekstområder. Holmane/Kinnarvåggapet i sør, Kinnarvågen i nordvest.

Figur 15. Vekstlokalitet for jærtistel ved Kinnarvåggapet. Foto: Knut Børge Strøm.

Figur 16. Jærtistelen vokser mellom større kampesteiner nede i kløften. Foto: Knut Børge Strøm.

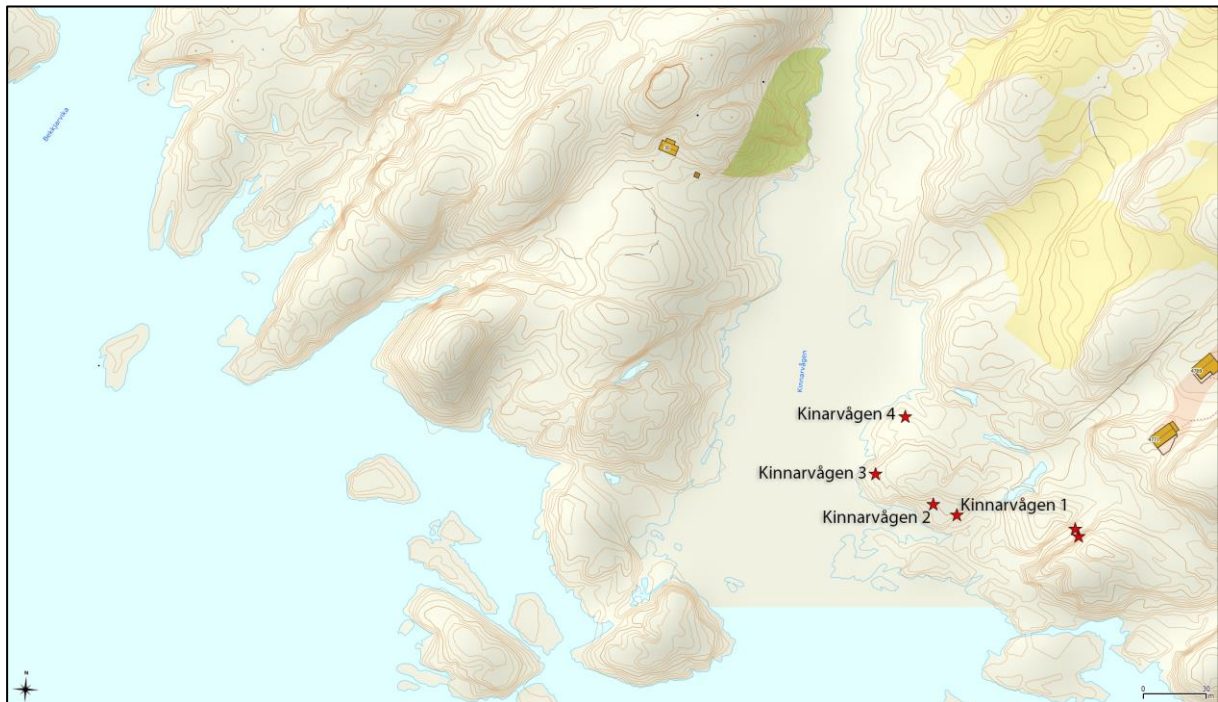
Figur 17. Jærtistel på en fjellhulle ved Kinnarvåggapet. Foto: Knut Børge Strøm.

4.6 Kinnarvågen 1

Kinnarvågen ved Stølen er en av få kjente vekstlokaliteter for jærtistel som har vært en del av tidligere undersøkelser. Lundberg (2015) registrerte i 2009 en tilbakegang her, med 7 planter/individ. Fylkesmannen, i dialog med grunneier innførte i tidsperioden 2009-2014 gjerde for å holde beitedyr ute. Dette for å styrke og ivareta bestanden av jærtistel i området. I 2014 registrerte Lundberg en liten oppgang, med funn av 11 planter/individ.

Ecofact registrerte i 2019 ytterligere oppgang av jærtistel ved Kinnarvåg. Vekstområdene er delt inn i Kinnarvåg 1, 2, 3 og 4. Alle dellokalitetene er i umiddelbar nærhet til hverandre, men har en avstand på mer enn 5 meter mellom hver forekomst, og tas derfor ut som egne bestand.

Det ble telt 5 stengler av jærtistel ved Kinnarvåg 1. Av disse, var kun én i blomst. Plantene vokser i bergsprekker helt ytterst mot sjøen, i grunnlendt, intermediaer mark.

Figur 18. Kartet viser samlet oversikt over Kinnarvågen lokalitet 1-4.

Figur 19. Jærtistel ved Kinnarvågen 1. Foto: Knut Børge Strøm.

4.7 Kinnarvågen 2

Dellokaliteten er 10 meter vest for Kinnarvåg 1. Det ble registrert 9 stengler av jærtistel her. Plantene vokser i relativt dype bergsprekker ytterst mot sjøen, i grunnlendt, intermediær mark.

Figur 20. Jærtistelen ved Kinnarvågen 2 vokser i en dyp bergsprekk. Foto: Knut Børge Strøm.

4.8 Kinnarvågen 3

30 meter nordvest for Kinnarvåg 2 står én enkelt plante av jærtistel i en forsenkning i terrenget. Verdt å bemerke seg er at vekstlokaliteten er veldig nærme sjølinjen, og at det ligger et littoralbasseng rett ved siden av planten. Dette kan tyde på at jærtistelen har god salttoleranse.

Figur 21. Vekstområde for jærtistel ved Kinnarvågen. Foto: Knut Børge Strøm.

4.9 Kinnarvågen 4

Dellokalitet 4 er den som ligger nærmeste aktivt beiteområde, og oppsatt gjerde. Jærtistelen er her tilnærmet helt nedbeitet. Plantene står i en grunn forsenkning i berget med intermediaær, grunnlendt mark. Tilsynelatende ser sauene plantene og klarer å komme seg forbi gjerdet. Det ble telt om lag 20 stengler av jærtistel i bergsprekken.

Figur 22. Jærtistelen vokser om lag 20 meter innenfor gjerdet. Foto: Knut Børge Strøm.

Figur 23. Plantene ved dellokalitet 4 vokser i en grunn bergsprekk, og var beitet ved befaring i 2019. Foto: Knut Børge Strøm.

5 FUNNLISTE

Tabell 1. Oversikt over forekomster og bestandsutvikling for jærtistel i undersøkte områder mellom Hellvik-Ogna/Sirevåg 2019. Historiske data er hentet fra Lundberg (2015). Lokalteter fra Urvika og Kinnarvågen er slått sammen i tabellen, da dette er lokaliteter i umiddelbar nærhet av hverandre.

Lokalitet	2010	2014	2019	Tilstand/utvikling
Moivika	83	68	83	Stabil - Oppgang
Urvika 1 og 2	235 + 2 (i 2009)	xx	3	Kraftig tilbakegang i Urvika området som helhet.
Holmane/Kinnarvåggapet	xx	xx	1	Ny lokalitet i 2019. Svært sårbar.
Kinnarvåggapet	xx	xx	7	Gjenfunn fra 2009 (artskart).
Kinnarvågen 1-4	7 (i 2009)*	11*	35	Oppgang fra tidligere år.

*Historiske data fra Lundberg (2015) var noe vanskelig å tolke, da det ikke var fullstendig samsvar mellom tekstlig beskrivelse og tabell. Dette gjelder spesifikt området ved Kinnarvågen. Det er valgt å benytte tekstlig beskrivelse som bakgrunn for oversikt over bestandsutvikling ved Kinnarvågen 1-4, da aktuelle data fremstår mest korrekt.

6 REFERANSER

Artsdatabanken 2018. Ny rødliste for naturtyper 2018. Nettversjon: <https://artsdatabanken.no>.

Direktoratet for naturforvaltning. 2007. *Kartlegging av naturtyper - Verdsetting av biologisk mangfold*. DN-håndbok 13 2. utgave 2006 (oppdatert 2007).

Lundberg, A. 2015. *Faggrunnlag for dvergmarikåpe, saronnellik, ekornsvingel, islandsgrønkurle, jærflangre, jærtistel og skredmjelt i Noreg*. Årsrapport for 2014.